

1. Блакитний хрест

*М*іж сріблястою смужкою ранкового неба та блискучою смарагдовою стрічкою моря до берега в Гариджі причалило судно, з якого, мов рій комах, висипалися люди. Серед них чоловік, за котрим ми підемо слідом, був не надто помітний — та він цього й не прагнув. Нічого у ньому не виділялося — хіба що впадав ув око різкий контраст між святковою яскравістю одягу та діловою заклопотаністю обличчя. Вбраний він був у легкий світло-сірий сюртук, білий жилет і сріблястий солом'яний капелюх із блакитно-сірою тасьмою. Натомість худе обличчя видавалося блідим і закінчувалося короткою чорною борідкою, що нагадувала еспаньйолку й більше пасувала би до круглого плоєного коміра часів Єлизавети. Із серйозністю нероби новоприбулий курив сигарету. Ніщо не виказувало того, що під сюртуком у нього — заряджений револьвер, під білим жилетом — поліцейське посвідчення, а під солом'яним капелюхом ховається один із найсвітліших умів Європи. Бо то був сам Валантен — начальник паризької поліції і найславетніший сищик в Європі, який приїхав із Брюсселя до Лондона, щоби здійснити найгучніший арешт століття.

Того часу в Англії опинився Фламбо. Поліція трьох країн ішла його слідом — слідом великого злочинця — від Гента до Брюсселя і з Брюсселя до Хук-ван-Холланда; припускали, що той скористається

сум'яттям Євхаристичного конгресу, який саме проводили в Лондоні. Можливо, Фламбо спробує видати себе за скромного церковного клерка чи секретаря когось із учасників конгресу, однак, звісно ж, Валантен не був цього певний — із Фламбо ні в чому не можна бути впевненим.

Минуло вже багато років відтоді, як цей геній злочину раптово припинив баламутити світ, і після того, як він облишив це робити, на землі, як казали після смерті Роланда¹, запанував спокій. Однак у свої найкращі (тобто, звісно ж, найгірші) дні Фламбо був по-статтю не менш величною і знаною, ніж кайзер. Мало не щодня ранкові газети повідомляли, що йому вдалося уникнути покари за нечуваний злочин учиненням нового, ще зухвалішого. Це був гасконець могутньої будови, сміливий та відважний. Про жарти велетня розповідали неймовірні історії: подекували, що він поставив із ніг на голову суддю-слідчого — щоби «прочистити тому мізки» — і пробіг якомсь Рю де Ріволі з двома поліцейськими під пахвами. Слід віддати йому належне: він застосовував свою фантастичну фізичну силу лише в отаких безкровних, хоча й негідних, принизливих для жертв витівках; натомість його справжніми злочинами були винахідливі й масштабні пограбування. Кожний новий злочин майже завжди означав новий гріх, який міг би слугувати темою окремої розповіді.

Це Фламбо керував величезною компанією «Тірольське молоко» — в якій не було ні корів, ані доярок, ані візків, ані молока, але було кілька тисяч клієнтів. Такого він досягав за допомогою нехитрої операції: просто переставляв бідони з чужим молоком до дверей власних клієнтів. Це він підтримував незбагненне та вельми

¹ Ідеться, ймовірно, про героя французького епосу з циклу про Карла Великого.

дружнє листування з однією леді, й коли вміст її поштової скриньки був перехоплений, усі його послання Perezняли у надзвичайно малому вигляді на предметне скло мікроскопа. Дивовижна простота вирізняла більшість із його афер. Подейкують, що одного разу він посеред ночі зафарбував усі номери будинків на вулиці, щоб заманити в пастку якогось подорожнього. І це Фламбо вимислив переносну поштову скриньку, яку час од часу встановлював у спокійних передмістях, сподіваючись, що хтось та й укине туди замовлення разом із грошима. Й, нарешті, він був відомий як чудовий акробат: незважаючи на масивну фігуру, він стрибав, мов коник, і лазив по деревах, як мавпа.

Отож, великий Валантен, вирушаючи в гонитву за Фламбо, цілком усвідомлював, що після спіймання злочинця пригоди не завершаться.

Але як же його віднайти? Над цим великий Валантен безперестанно ламав голову.

Утім, було дещо, що Фламбо, попри дивовижний хист змінювати зовнішність, усе-таки не міг приховати — свій чималий зріст. Якби наметане око Валантена примітило довготелесу продавчиню яблук, рослого гренадера чи навіть достатньо високу герцоґінію, він би відразу їх заарештував. Але усі, хто траплявся йому на шляху, нагадували переодягненого Фламбо не більше, ніж звичайний кіт — замаскованого жирафа. На пароплаві Валантен вивчив усіх; серед людей, які сіли у потяг разом із ним у Гарвіку та в самому поїзді підозрілих було не більше шести. Отож, разом із ним подорожували: низенький залізничний чиновник, котрий їхав до кінцевої станції, тобто до Лондона, три також невисоких городники, які підсіли на третій станції, мініатюрна вдова, котра мандрувала з есекського містечка, і малорослий католицький священник, який їхав із теж есекського селища. Коли дійшло

до останнього, Валантен лише махнув рукою і мало не розсміявся. Маленький священник дуже нагадував нудні рівнини сходу країни: обличчя його було таке ж кругле і невиразне, як норфолкська галушка, а очі — безбарвні, наче Північне море. Він мав із собою кілька пакунків у коричневих обгортках, які ніяк не міг зібрати. Без сумніву, Євхаристичний конгрес вивів зі сільської сплячки чимало подібних створінь — сліпих і безпомічних, як виманені із землі на день божий кроти.

Сувора французька дійсність зробила з Валантена скептика, тож він не відчував особливої любові до священнослужителів. Однак був здатний пошкодувати їх, а цей миршавенький канонік міг викликати жалість у будь-кого. Він мав велику обтріпану парасолю, яка постійно падала на підлогу. Здавалося, священник не спроможний визначити, де «зворотний бік» зворотного квитка. І з ідіотською простодушністю пояснював усім і кожному в вагоні, що мусить бути дуже пильним, бо в одному з коричневих пакунків везе «дещо, зроблене зі справжнього срібла», та ще й із «блакитними камінцями». Таке дивовижне поєднання есекської невиразності зі святою простотою забавляло француза безперестанку, аж поки священник разом зі своїми пакунками врешті не доїхав до Тоттенгема, повернувшись у купе за парасолькою. Коли зрештою забирав її, Валантен не втримався і добродушно застеріг священника, щоби той не розповідав усім направо-наліво про свою срібну штуковину.

Однак із ким би не говорив Валантен, він не припиняв шукати когось очима, пильно вдивляючись у кожного — багатого чи бідного, чоловіка чи жінку — всіх, хто був на зріст не менш як шість футів, бо Фламбо був іще на шість дюймів вищий.

Валантен вийшов на Ліверпуль-стріт, цілком упевнений у тому, що не прогавав знаменитого злочинця.

Потім вирушив у Скотланд-Ярд, щоб відмітитись і домовитися про допомогу в разі потреби; отож, він запалив ще одну сигарету і неквапно побрів вулицями Лондона. Пройшовши кілька вулиць за вокзалом Вікторія, на одній із площ раптово зупинився. Це була старовинна площа, дуже типова для Лондона і несподівано тиха. Високі однотипні будинки довкола мали вигляд водночас і процвітаючих, і нежилих. Скверик, обсаджений кущами по центру, виглядав безлюдним, наче зелений острівець у Тихому океані. Одна з чотирьох сторін площі вивищувалася над іншими, ніби поміст, і плавну її лінію порушувала суто лондонська особливість — ресторан, що виглядав так, наче забрів сюди зі Сохо. Він був нерозсудливо привабливий — із карликовими рослинами у горщиках та довгими білими шторами з лимонно-жовтими смугами по них. Ресторан мовби ширяв над вулицею — клаптиком, типовим для Лондона, і його сходи стрімко підіймалися з вулиці до парадних дверей, наче гвинтові пожежні сходи, до вікна другого поверху. Валантен зупинився і довгенько стояв, палячи сигарету та вдивляючись у смугасті штори.

Найнеймовірніше у дивах якраз і полягає в тому, що вони все-таки стаються. Кілька хмаринок на небі можуть скластися так, щоб відтворити обрис людського ока. І дерево, котре трапляється вам на шляху, коли ви не знаєте, як учинити, іноді набирає конфігурації знаку запитання. Я сам бачив подібне останнім часом. Нельсон таки помер у момент перемоги; а чоловік із прізвищем Вільямс цілком випадково убив чоловіку на прізвище Вільямсон, і це прозвучало як дітовбивство. Одне слово, у житті, як і в казках, завжди буває наймовірний збіг обставин, який прозаїчні люди всякчас не помічають. Це чудово висловив колись у своєму

парадоксі По¹: мудрість завжди мусить враховувати непередбачене.

Аристид Валантен був справжнім французом, а французький розум особливий, специфічний. Його, Валантена, не назвеш «мислячою машиною» — цей термін вигадали сучасні фаталісти та суворі матеріалісти (бо це безглузда фраза — породження сучасного фаталізму і матеріалізму). Машина залишається тільки машиною, бо неспроможна думати. А Валантен був мислячим чоловіком, і мислив він просто. Усіх неймовірних успіхів, що скидалися радше на фокуси, він досягав тяжкою працею, за допомогою залізної логіки, і були вони результатом чіткої та прозаїчної роботи французької думки. Французи розбухують світ не парадоксами, а втілюючи у життя прописні істини. І доводять свої прості істини до кінця — згадаймо хоча б їхню Французьку революцію. А оскільки Валантен тямив, що таке розум, він усвідомлював і його межі. Тільки людина, яка не знається на двигунах, може спробувати їздити без бензину; і лише той, кому нічого не відомо про розум, спроможний заводити мову про мислення, не спираючись на тверді засадкові принципи. Позаяк у цій справі Валантен не мав початкових засад, то, вочевидь, програвив Фламбо у Гариджі, тож якщо злочинець тепер уже в Лондоні, то може бути будь-ким — від волоцюги з Вімблдон-Коммон до розпорядника застіль у готелі «Метрополь». Коли Валантен не знав нічого, то застосовував власний метод.

У подібних випадках він покладався на непередбачуване. Коли не міг скористатися доводами розуму, то холоднокровно і скрупульозно діяв усупереч їм.

¹ Ідеться про американського письменника Едгара Алана По (1809 — 1849) — класика новели і родоначальника детективної літератури.

Зміст

1. Блакитний хрест	3
2. Розбійницький рай	28
3. Двобій доктора Гірша.....	51
4. Небесна стріла.....	71
5. Найгірший злочин у світі.....	104
6. Вістря шпильки.....	126
7. Летючі зірки	154